

ความสัมพันธ์ระหว่างความรู้ด้านสุขภาพกับพฤติกรรมการป้องกัน สารเคมีกำจัดศัตรูพืชในเกษตรกร อำเภอหนองบุญมาก จังหวัดนครราชสีมา

ฉณกร ปัญญาไสโสภณ^{1*} สราวุธ สายจันมา¹ จงรัก สุวรรณรัตน์²
นิชาภา เหมือนภาค³ เอกอำนาจ เรืองศรี³

รับบทความ: 15 เมษายน พ.ศ. 2565/ แก้ไขบทความ: 19 มิถุนายน พ.ศ. 2565/ ตอรับบทความ: 21 มิถุนายน พ.ศ. 2565

บทคัดย่อ

การวิจัยเชิงสำรวจครั้งนี้มีจุดมุ่งหมายเพื่อศึกษาความสัมพันธ์ระหว่างความรู้ด้านสุขภาพกับพฤติกรรมการป้องกันสารเคมีกำจัดศัตรูพืชในเกษตรกร อำเภอหนองบุญมาก จังหวัดนครราชสีมา กลุ่มตัวอย่าง คือ เกษตรกรที่เคยฉีดพ่นสารเคมีทางการเกษตรอย่างน้อย 1 ปี จำนวน 121 คน คำนวณขนาดของกลุ่มตัวอย่างกรณีการวิจัยเชิงสำรวจ ขอบเขตความคลาดเคลื่อน เท่ากับ 0.25 ค่าความเชื่อมั่นเท่ากับ 99% โดยการเลือกแบบเจาะจง เครื่องมือที่ใช้ในการเก็บรวบรวมข้อมูล เป็นแบบสอบถามความรู้ด้านสุขภาพ และแบบสอบถามพฤติกรรมการป้องกันสารเคมีกำจัดศัตรูพืชแล้วนำมาวิเคราะห์เพื่อหาค่าร้อยละ คะแนนเฉลี่ย ส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐาน และหาค่าสัมประสิทธิ์สหสัมพันธ์แบบเพียร์สัน (Pearson product moment)

ผลการศึกษา พบว่า

1. ความรู้ความเข้าใจทางสุขภาพในการป้องกันสารเคมีกำจัดศัตรูพืช มีความสัมพันธ์ทางลบกับพฤติกรรมการป้องกันสารเคมีกำจัดศัตรูพืชในเกษตรกรอำเภอหนองบุญมาก จังหวัดนครราชสีมา อย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .05
2. การสื่อสารเพิ่มความเชี่ยวชาญ มีความสัมพันธ์ทางบวกกับพฤติกรรมการป้องกันสารเคมีกำจัดศัตรูพืชในเกษตรกร อำเภอหนองบุญมาก จังหวัดนครราชสีมา อย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .05
3. การจัดการอุปสรรค การรู้เท่าทันสื่อและสารสนเทศ และการตัดสินใจเลือกปฏิบัติที่ถูกต้องมีความสัมพันธ์ทางบวกกับพฤติกรรมการป้องกันสารเคมีกำจัดศัตรูพืชในเกษตรกรอำเภอหนองบุญมาก จังหวัดนครราชสีมา อย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .01

คำสำคัญ: ความรู้ด้านสุขภาพ, พฤติกรรมการป้องกันสารเคมี, เกษตรกร

¹ผู้ช่วยศาสตราจารย์ คณะสหเวชศาสตร์ วิทยาลัยนครราชสีมา

²นายแพทย์ชำนาญการพิเศษ โรงพยาบาลหนองบุญมาก จังหวัดนครราชสีมา

³อาจารย์ คณะสหเวชศาสตร์ วิทยาลัยนครราชสีมา

*ผู้รับผิดชอบบทความ Email: panyasai.t@gmail.com Tel: 093-2574348

Relationship Between Health Literacy and Pesticide Protection Behaviors on Farmers

Thanakorn Panyasaisophon^{1*} Sarawut Saichanma¹ Jongrak Suwannarat²
Nichapha Muanphak³ Ekumnat Ruengsri³

Received: 15 May 2022/ Revised: 19 June 2022/ Accepted: 21 June 2022

Abstract

This survey research aimed to relationship between health literacy with pesticide protection behaviors on farmers Nong Bun Mak District Nakhon Ratchasima Province. The samples consisted of 121 people on farmers who have sprayed agricultural chemicals for at least 1 year by calculate the sample size of survey research case. The error 0.25 and confidence value is 99% by purposive sampling. All data were collected survey form health literacy and questionnaire pesticide prevention behavior by researcher. Percentages, mean, standard deviation and Pearson product moment correlation coefficient were used for the data analysis by a computer program.

The results were as follows:

1. The knowledge health prevention of pesticides correlated negative with pesticide protection behaviors on farmers Nong Bun Mak District Nakhon Ratchasima Province at .05 level.
2. The communication increases expertise correlated positively with pesticide protection behaviors on farmers Nong Bun Mak District Nakhon Ratchasima Province at .05 level.
3. The barrier management, media and information literacy and decision making appropriate correlated positively with pesticide protection behaviors on farmers Nong Bun Mak District Nakhon Ratchasima Province at .01 level.

Keyword: health literacy, pesticide protection behaviors, farmer .

¹Assistant Professor Faculty of Allied Health Sciences Nakhon Ratchasima College

²Senior Professional Level Medical Doctor Nongbunmak Hospital Nakhon Ratchasima Province

³Lecturer, Faculty of Allied Health Sciences Nakhon Ratchasima College

*Corresponding Author, Email: panyasai.t@gmail.com Tel: 093-2574348

บทนำ

เกษตรกรทั่วโลกได้นำสารเคมีมาใช้อย่างแพร่หลายนับตั้งแต่ยุคปฏิวัติเขียว (Green revolution) เพื่อให้เกิดผลผลิตทางการเกษตรเพิ่มขึ้นและเพียงพอต่อความจำเป็นของประชากรโลกที่เพิ่มมากขึ้น ซึ่งสารเคมีทางการเกษตรเหล่านี้สามารถช่วยป้องกันและกำจัดศัตรูพืช รวมไปถึงการเพิ่มผลผลิตทางการเกษตร แต่ในทางตรงกันข้ามสารเคมีเหล่านี้ได้ก่อให้เกิดผลกระทบต่อสุขภาพของประชากรโลก โดยเฉพาะอย่างยิ่งผู้ประกอบการอาชีพเกษตรกร¹ สหประชาชาติได้สำรวจขององค์การอาหารและการเกษตรจัดลำดับให้ประเทศไทยมีการใช้สารเคมีป้องกันและกำจัดศัตรูพืชมากเป็นอันดับที่ 5 ของโลก² ผลจากการสำรวจครัวเรือนที่ใช้สารเคมีทางการเกษตรที่ส่งผลกระทบต่อสุขภาพ ได้แก่ ชาปลายมือ ร้อยละ 66.44 ผิวหนังอักเสบ ร้อยละ 17.35 มือสั่น ร้อยละ 11.17 ไตเสื่อม ร้อยละ 2.34 แผลติดเชื้อ ร้อยละ 1.28 มะเร็งเม็ดเลือดขาว ร้อยละ 0.24³ ส่งผลกระทบต่อสุขภาพทำให้ประชากรไทยมีการเจ็บป่วยปี พ.ศ. 2560-2561 คิดเป็นอัตราป่วยเท่ากับ 17.12 และ 10.04 ต่อแสนประชากร โดยพบว่า จังหวัดนครราชสีมาเป็นผู้ป่วยสูงสุด อาชีพที่พบมากที่สุด คือ เกษตรกรปลูกพืชไร่และพืชผัก ร้อยละ 43.16 มีอายุระหว่าง 15 – 59 ปี ร้อยละ 67.14 สาเหตุการป่วยจากพิษสารเคมีกำจัดศัตรูพืชทั้งหมด พบว่า เกิดจากสารเคมีกำจัดแมลงมากที่สุด ร้อยละ 48.56 รองลงมา คือสารเคมีกำจัดศัตรูพืชอื่น ๆ และกลุ่มสารเคมีกำจัดวัชพืช ร้อยละ 29.35 ละ 22.09 ตามลำดับ⁴ จากประเด็นดังกล่าวสอดคล้องกับยุทธศาสตร์การพัฒนาเกษตรอินทรีย์แห่งชาติ พ.ศ. 2560 – 2564 ภายใต้กรอบแนวคิดเกษตรกรจะต้องมีความตระหนักรู้รวมถึงผู้บริโภคและเจ้าหน้าที่ของรัฐเกี่ยวข้องกับปัญหาสุขภาพที่เกิดจากการผลิตและบริโภคสินค้าทางการเกษตร⁵ จากผลการศึกษาเรื่องความรอบรู้ด้านสุขภาพของเกษตรกรปลูกสับปะรดเขตสุขภาพที่ 8 กลุ่มตัวอย่างจำนวน 535 คน โดยการสุ่มแบบเป็นระบบ สถิติที่ใช้สถิติเชิงพรรณนา พบว่า ความรู้ความเข้าใจเกี่ยวกับปัจจัยทางจิตสังคมอยู่ในระดับต่ำ (ร้อยละ 54.39) ความรู้ความเข้าใจเกี่ยวกับปัจจัยทางด้านสิ่งแวดล้อมอยู่ในระดับต่ำ (ร้อยละ 88.79) ด้านการเข้าถึงข้อมูลสุขภาพและบริการสุขภาพ อยู่ในระดับปานกลาง (ร้อยละ 48.60) ด้านทักษะการสื่อสารพบว่า อยู่ในระดับต่ำ (ร้อยละ 40.75) ด้านทักษะการตัดสินใจอยู่ในระดับปานกลาง (ร้อยละ 45.98) และด้านทักษะการจัดการตนเองอยู่ในระดับปานกลาง (ร้อยละ 44.68)⁶

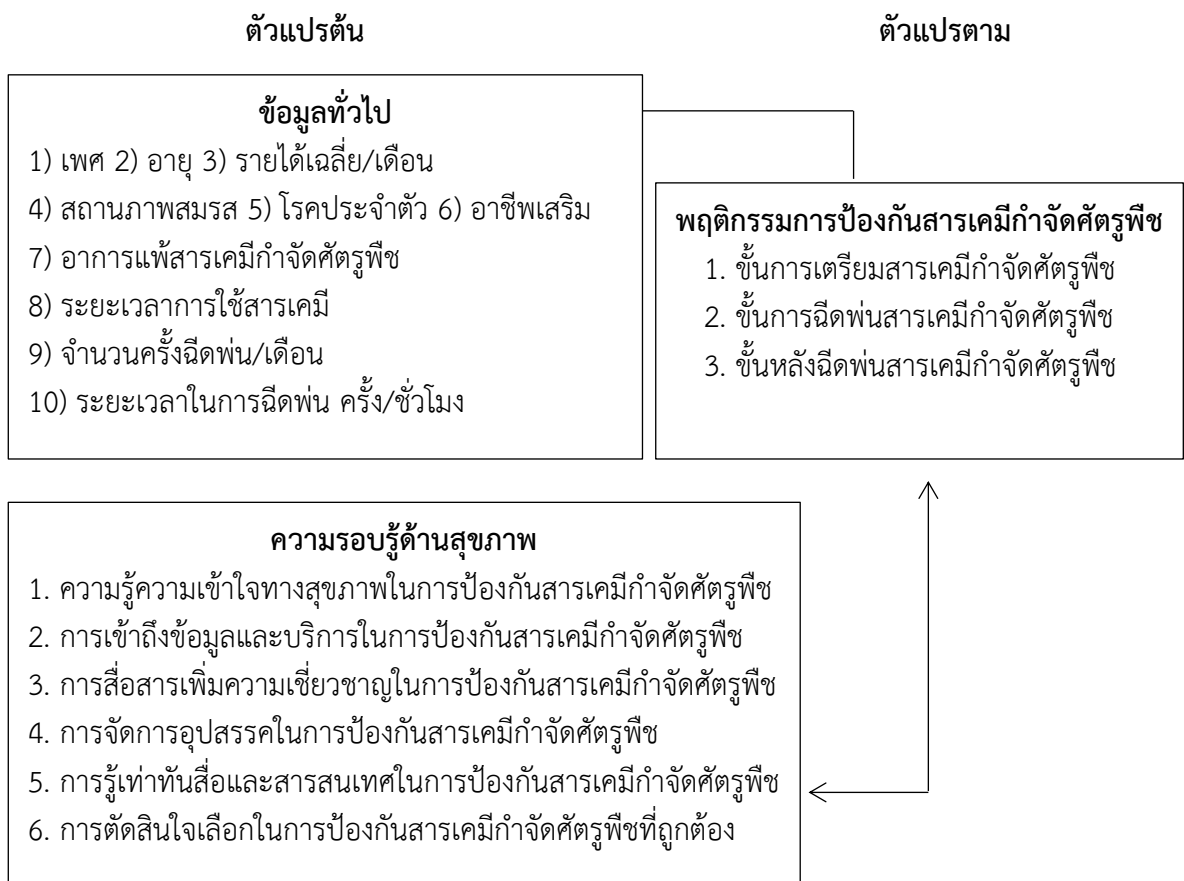
จังหวัดนครราชสีมา เป็นพื้นที่ที่มีเกษตรกรมากที่สุด จากผลการคัดกรองโดยการเจาะเลือดเพื่อตรวจวัดระดับปริมาณเอนไซม์โคลีนเอสเตอเรสในเลือด จำนวน 18,932 ราย พบว่า ผู้ประกอบอาชีพเกษตรอยู่ในระดับมีความเสี่ยงหรือมีค่าเอนไซม์โคลีนเอสเตอเรสมากกว่าหรือเท่ากับ 75.00 ไม่ถึง 87.50 หน่วยต่อมิลลิลิตร คิดเป็นร้อยละ 26.27⁷ เกษตรกรอำเภอหนองบุญมากซึ่งเป็นอำเภอหนึ่งในจังหวัดนครราชสีมา จากการสำรวจ พบว่าส่วนมากประกอบอาชีพเกษตร และมีผลการคัดกรองการตรวจปริมาณเอนไซม์โคลีนเอสเตอเรสในเลือด ปี พ.ศ. 2563 จำนวน 1,083 ราย พบว่า ผลการตรวจอยู่ในระดับปกติ ร้อยละ 51.62 ระดับปลอดภัย ร้อยละ 12.93 ระดับมีความเสี่ยง ร้อยละ 22.16 และระดับไม่ปลอดภัย ร้อยละ 13.308⁸ จากสภาพปัญหาในพื้นที่ดังกล่าว คณะผู้วิจัยได้ทบทวนแนวคิดเกี่ยวกับความรอบรู้ด้านสุขภาพ พบว่า ประชาชนมีความรอบรู้ด้านสุขภาพที่เพียงพอสามารถทำให้ประชาชนมีความปลอดภัยจากการประกอบอาชีพและช่วยลดหรือชะลอการเกิดโรคแทรกซ้อนให้ช้าลง ซึ่งประกอบด้วยการพัฒนาทักษะต่างๆ ได้แก่ การแสวงหาข้อมูลสุขภาพ ความรู้ความเข้าใจพฤติกรรมที่เหมาะสม การถ่ายทอดข้อมูลแก่ผู้อื่น และตัดสินใจเลือกกระทำที่เหมาะสม หากมีความ

รอบรู้ด้านสุขภาพที่เพียงพอจะทำให้ประชาชนมีความเข้าใจที่ถูกต้องสู่การปฏิบัติที่เหมาะสมและหากพบปัญหาสุขภาพก็สามารถตัดสินใจที่เหมาะสม ลักษณะดังกล่าวจะส่งผลให้ประชาชนสามารถควบคุมผลกระทบต่อสุขภาพหรือลดความรุนแรงของโรคหรือชะลอการเกิดภาวะแทรกซ้อนจากโรคได้⁹ จากบททบทวนสถานการณ์ บทความวิชาการและวิจัยดังกล่าว คณะผู้วิจัยจึงสนใจศึกษาความสัมพันธ์ระหว่างความรู้ด้านสุขภาพกับพฤติกรรมการป้องกันสารเคมีกำจัดศัตรูพืชในเกษตรกรเพื่อเป็นแนวทางในการดำเนินการพัฒนาโปรแกรมความรู้ด้านสุขภาพเพื่อปรับเปลี่ยนพฤติกรรมที่เหมาะสมสำหรับการป้องกันสารเคมีกำจัดศัตรูพืชในเกษตรกร ต่อไป

วัตถุประสงค์

เพื่อศึกษาความสัมพันธ์ระหว่างความรู้ด้านสุขภาพกับพฤติกรรมการป้องกันสารเคมีกำจัดศัตรูพืชในเกษตรกร

กรอบแนวคิดการวิจัย

วิธีการดำเนินการวิจัย

ประชากรและกลุ่มตัวอย่าง คือ ประชาชนที่ประกอบอาชีพเกษตรกรและเคยฉีดพ่นสารเคมีทางการเกษตรอย่างน้อย 1 ปี อำเภอหนองบุญมาก จังหวัดนครราชสีมา โดยคำนวณขนาด

ของกลุ่มตัวอย่างกรณีการวิจัยเชิงสำรวจ ขอบเขตความคลาดเคลื่อน เท่ากับ 0.25 ค่าความเชื่อมั่น เท่ากับ 99% จำนวน 121 คน¹⁰ โดยการเลือกแบบเจาะจง¹¹

เกณฑ์คัดเข้า คือ เกษตรกรเพศชายและเพศหญิงที่มีอายุ 20 ปี บริบูรณ์ ที่ฉีดพ่นสารเคมี อย่างน้อย 1 ปี มี และสมัครใจเข้าร่วมการวิจัย

เกณฑ์คัดออก คือ เกษตรกรเพศชายและเพศหญิงที่ประกอบอาชีพเกษตรแต่ไม่ได้อาศัย ประจำที่อำเภอหนองบุญมาก

เครื่องมือการวิจัย คณะผู้วิจัยดำเนินการสร้างเครื่องมือการวิจัยขึ้นสร้างขึ้นเองจากแนวคิด ความรอบรู้ด้านสุขภาพ⁹ เสนอผู้เชี่ยวชาญจำนวน 5 ท่านพิจารณาความตรงเชิงเนื้อหา พร้อมปรับปรุง จึงนำไปทดลองใช้เครื่องมือ (Try out) กับกลุ่มตัวอย่างที่มีลักษณะคล้ายคลึงกับกลุ่มตัวอย่างจริง จำนวน 30 คน ประกอบด้วย

1. แบบสอบถามข้อมูลทั่วไป ประกอบด้วย เพศ อายุ รายได้เฉลี่ย/เดือน สถานภาพสมรส โรคประจำตัว อาชีพเสริม อาการแพ้สารเคมีกำจัดศัตรูพืช ระยะเวลาการใช้สารเคมี จำนวนครั้งฉีด พ่น/เดือน ระยะเวลาในการฉีดพ่น ครั้ง/ชั่วโมง ลักษณะแบบสอบถามเป็นแบบตรวจสอบรายการ (Check list) และเติมข้อความ

2. แบบทดสอบความรู้ความเข้าใจการป้องกันสารเคมีกำจัดศัตรูพืช (8 ข้อ) คะแนน 1 ถูก 0 ผิด เกณฑ์การแปลผล ระดับดี (ร้อยละ 80.00-100.00) ระดับปานกลาง (ร้อยละ 50.00- 79.99) และระดับปรับปรุง (ร้อยละ 0.00 – 49.99)¹² มีค่าความเชื่อมั่น (KR-20) เท่ากับ 0.82

3. แบบสอบถามการเข้าถึงบริการสุขภาพ (6 ข้อ) การสื่อสารเพิ่มความเชี่ยวชาญ (5 ข้อ) การจัดการเงื่อนไข (6 ข้อ) การรู้เท่าทันสื่อ (3 ข้อ) การตัดสินใจเลือก (2 ข้อ) ลักษณะของ แบบสอบถามเป็นแบบมาตราส่วนประมาณค่า (Rating scale) มี 5 ระดับ จากคะแนน 1 – 5 ได้แก่ ทุกครั้ง บ่อยครั้ง บางครั้ง นานๆครั้ง และไม่เคยปฏิบัติ เกณฑ์การแปลผลคะแนนแบ่งออกเป็น 4 ระดับ ได้แก่ ระดับปรับปรุง (1.00 – 2.00) ระดับปานกลาง (2.01 – 3.00) ระดับดี (3.01 – 4.00) ระดับดีมาก (4.01-5.00)¹² มีค่าความเชื่อมั่น 0.82 0.89 0.93 0.96 และ 0.89 ตามลำดับ

4. แบบสอบถามพฤติกรรมการป้องกันสารเคมีกำจัดศัตรูพืช (15 ข้อ) ลักษณะของ แบบสอบถามเป็นแบบมาตราส่วนประมาณค่า (Rating scale) มี 5 ระดับ จากคะแนน 0 – 4 ได้แก่ ปฏิบัติเป็นประจำ ปฏิบัติบ่อยครั้ง (5-6 วัน/สัปดาห์) ปฏิบัติบางครั้ง (3-4 วัน/สัปดาห์) นานๆครั้ง (1- 2 วัน/สัปดาห์) และไม่ได้ปฏิบัติ เกณฑ์การแปลผลคะแนน แบ่งออกเป็น 4 ระดับ ได้แก่ ระดับ ปรับปรุง (0.00 – 1.00) ระดับปานกลาง (1.01 – 2.00) ระดับดี (2.01 – 3.00) ระดับดีมาก (3.01- 4.00))¹² มีค่าความเชื่อมั่น 0.89

วิธีการเก็บรวบรวมข้อมูล การดำเนินการวิจัยครั้งนี้ได้รับการพิจารณาจริยธรรมการวิจัยใน มนุษย์จากสำนักงานสาธารณสุขจังหวัดนครราชสีมา เลขที่ NRP 031 เมื่อวันที่ 6 พฤษภาคม 2564 และคณะผู้วิจัยได้ผ่านการอบรมจริยธรรมการวิจัยในมนุษย์โดยนำแนวทางของเฮลซิงกิ (Helsinki) เป็นแนวทางในการดำเนินการวิจัยครั้งนี้

1. คณะผู้วิจัยประสานขอความร่วมมือสาธารณสุขอำเภอ และผู้อำนวยการโรงพยาบาล ส่งเสริมสุขภาพตำบล อำเภอหนองบุญมาก จังหวัดนครราชสีมา

2. คณะผู้วิจัยประชุมชี้แจงผู้ประสานงานหลักในการเก็บรวบรวมข้อมูลวิจัยประเด็น แบบสอบถามและคุณสมบัติของกลุ่มตัวอย่างในการเก็บรวบรวมข้อมูล

3. ดำเนินการเก็บรวบรวมข้อมูลการวิจัยโดยแจกแบบสอบถาม

สถิติวิเคราะห์ข้อมูล ได้แก่ ความถี่ ร้อยละ ค่าเบี่ยงเบนมาตรฐาน และหาค่าสัมประสิทธิ์สหสัมพันธ์แบบเพียร์สัน (Pearson product moment)

ผลการวิจัย

ตารางที่ 1 จำนวน และร้อยละ ของเกษตรกร อำเภอหนองบุญมาก จังหวัดนครราชสีมา (n=121)

ข้อมูลส่วนบุคคล	จำนวน	ร้อยละ
1.เพศ		
ชาย	79	65.30
หญิง	42	34.70
2.อายุเฉลี่ย 46.09 ปี (SD.=10.16 Max=75 Min=20)		
3.รายได้เฉลี่ย/เดือน		
ต่ำกว่า 5000 บาท	46	38.10
5000 – 10000 บาท	38	31.40
10001 – 15000 บาท	28	23.10
มากกว่า 15000 บาท	9	7.40
4.สถานภาพสมรส		
โสด	15	12.40
คู่	97	80.20
หม้าย/หย่า/แยกกันอยู่	9	7.40
5.โรคประจำตัว		
มี	26	21.50
ไม่มี	95	78.50
6.อาชีพเสริม		
มี	55	45.50
ไม่มี	66	54.50
7.อาการแพ้สารเคมีกำจัดศัตรูพืช		
เคย	6	5.00
ไม่เคย	115	95.00
8.ระยะเวลาการใช้สารเคมี		
1 – 5 ปี	37	30.60
6 – 10 ปี	45	37.20
11 – 15 ปี	12	9.90
มากกว่า 15 ปี	27	22.30
9.จำนวนครั้งฉีดพ่น/เดือน 3.90 ครั้ง (SD.4.22 Max=38 Min=1)		
10.ระยะเวลาในการฉีดพ่น ครั้ง/ชั่วโมง 2.76 ชั่วโมง (SD.=1.39 Max =8 Min=1)		

จากตาราง 1 พบว่า เกษตรกรอำเภอหนองบุญมาก จังหวัดนครราชสีมา ส่วนมากเพศชาย ร้อยละ 65.30 อายุเฉลี่ย 46.09 ปี (SD.=10.16 Max=75 Min=20) รายได้เฉลี่ย/เดือน ต่ำกว่า 5000 บาท ร้อยละ 38.10 สถานภาพสมรสคู่ ร้อยละ 80.20 ไม่มีโรคประจำตัว ร้อยละ 78.50 ไม่มีอาชีพเสริม ร้อยละ 54.50 ไม่เคยมีอาการแพ้สารเคมีกำจัดศัตรูพืช ร้อยละ 95.00 ระยะเวลาการใช้สารเคมี

ระหว่าง 6 – 10 ปี ร้อยละ 37.20 จำนวนครั้งฉีดพ่น/เดือน 3.90 ครั้ง (SD.4.22 Max=38 Min=1) และระยะเวลาในการฉีดพ่น ครั้ง/ชั่วโมง 2.76 ชั่วโมง (SD.=1.39 Max =8 Min=1)

ตารางที่ 2 ร้อยละ ค่าเฉลี่ย ค่าเบี่ยงเบนมาตรฐานและระดับ ความรอบรู้ด้านสุขภาพและพฤติกรรม การป้องกันสารเคมีกำจัดศัตรูพืชในเกษตรกร

ตัวแปร	$\bar{x}$	SD.	ระดับ
1. ความรู้ความเข้าใจทางสุขภาพในการป้องกันสารเคมีกำจัดศัตรูพืช	61.88	10.68	ปานกลาง
2. การเข้าถึงข้อมูลและบริการในการป้องกันสารเคมีกำจัดศัตรูพืช	4.33	.96	ระดับดีมาก
3. การสื่อสารเพิ่มความเชี่ยวชาญในการป้องกันสารเคมีกำจัดศัตรูพืช	4.28	.95	ระดับดีมาก
4. การจัดการอุปสรรคในการป้องกันสารเคมีกำจัดศัตรูพืช	4.74	.61	ระดับดีมาก
5. การรู้เท่าทันสื่อและสารสนเทศในการป้องกันสารเคมีกำจัดศัตรูพืช	4.61	.82	ระดับดีมาก
6. การตัดสินใจเลือกในการป้องกันสารเคมีกำจัดศัตรูพืชที่ถูกต้อง	4.46	.95	ระดับดีมาก
7. พฤติกรรมการป้องกันสารเคมีกำจัดศัตรูพืช	3.84	.86	ระดับดีมาก
ขั้นการเตรียมสารเคมีกำจัดศัตรูพืช	3.90	.88	ระดับดีมาก
ขั้นการฉีดพ่นสารเคมีกำจัดศัตรูพืช	3.73	.87	ระดับดีมาก
ขั้นหลังฉีดพ่นสารเคมีกำจัดศัตรูพืช	3.85	.97	ระดับดีมาก

จากตาราง 2 พบว่า เกษตรกรอำเภอหนองบุญมาก จังหวัดนครราชสีมา ความรู้ความเข้าใจทางสุขภาพในการป้องกันสารเคมีกำจัดศัตรูพืช ร้อยละ 61.88 (SD.=10.68) ระดับปานกลาง การเข้าถึงข้อมูลและบริการ การสื่อสารเพิ่มความเชี่ยวชาญ การจัดการอุปสรรค การรู้เท่าทันสื่อและสารสนเทศการตัดสินใจเลือก และ พฤติกรรมการป้องกันสารเคมีกำจัดศัตรูพืช 4.33 4.28 4.74 4.61 4.46 และ 3.84 (SD.=.96 .95 .61 .82 .95 .86) ระดับดีมาก ตามลำดับ

ตารางที่ 3 ความสัมพันธ์ระหว่างความรู้ด้านสุขภาพกับพฤติกรรมการป้องกันสารเคมีกำจัดศัตรูพืชในเกษตรกร

ตัวแปร	พฤติกรรมการป้องกันสารเคมี
1. ความรู้ความเข้าใจทางสุขภาพในการป้องกันสารเคมีกำจัดศัตรูพืช	r=-.19 p-value = 0.05
2. การเข้าถึงข้อมูลและบริการในการป้องกันสารเคมีกำจัดศัตรูพืช	r=.17
3. การสื่อสารเพิ่มความเชี่ยวชาญในการป้องกันสารเคมีกำจัดศัตรูพืช	r=.24 p-value = 0.05
4. การจัดการอุปสรรคในการป้องกันสารเคมีกำจัดศัตรูพืช	r=.39 p-value= 0.01
5. การรู้เท่าทันสื่อและสารสนเทศในการป้องกันสารเคมีกำจัดศัตรูพืช	r=.39 p-value = 0.01
6. การตัดสินใจเลือกในการป้องกันสารเคมีกำจัดศัตรูพืชที่ถูกต้อง	r=.40 p-value = 0.01

จากตาราง 3 พบว่า เกษตรกรมีความรู้ความเข้าใจทางสุขภาพ มีความสัมพันธ์ทางลบกับ พฤติกรรมการป้องกันสารเคมีกำจัดศัตรูพืชในเกษตรกร อย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .05 การสื่อสารเพิ่มความเชี่ยวชาญ มีความสัมพันธ์ทางบวกกับพฤติกรรมการป้องกันสารเคมีกำจัดศัตรูพืชใน

เกษตรกร อย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .05 การจัดการอุปสรรค การรู้เท่าทันสื่อและสารสนเทศ และการตัดสินใจเลือกปฏิบัติที่ถูกต้องมีความสัมพันธ์ทางบวกกับพฤติกรรมการป้องกันสารเคมีกำจัดศัตรูพืชในเกษตรกร อย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .01

อภิปรายผล

จากการศึกษา พบว่า เกษตรกร มีความรู้ความเข้าใจทางสุขภาพ มีความสัมพันธ์ทางลบกับ พฤติกรรมการป้องกันสารเคมีกำจัดศัตรูพืชในเกษตรกร อย่างมีนัยสำคัญทางสถิติ ทั้งนี้เนื่องจาก เกษตรกรมีพฤติกรรมที่เป็นแบบแผนในการปฏิบัติที่สืบทอดกันมาจากรุ่นสู่รุ่นจนถึงปัจจุบัน อ่าน หนังสือไม่ออกและไม่อ่านฉลากการผสมสารเคมี ไม่มีอุปกรณ์ในการป้องกันขณะเตรียมและการฉีดพ่น สารเคมี ความสะดวกรวดเร็ว ประหยัดค่าใช้จ่าย ในการใช้สารเคมีกำจัดศัตรูพืชในเกษตรกรแต่ละครั้ง การสื่อสารเพิ่มความเชี่ยวชาญ การจัดการอุปสรรค การรู้เท่าทันสื่อและสารสนเทศ และการตัดสินใจ เลือกปฏิบัติที่ถูกต้องมีความสัมพันธ์ทางบวกกับพฤติกรรมการป้องกันสารเคมีกำจัดศัตรูพืชใน เกษตรกร ความสัมพันธ์ทางบวกกับพฤติกรรมการป้องกันสารเคมีกำจัดศัตรูพืชในเกษตรกร อย่างมี นัยสำคัญทางสถิติ ทั้งนี้เนื่องจาก เกษตรกรได้มีการแลกเปลี่ยนเรียนรู้ประสบการณ์ การจัดการปัญหา และอุปสรรคที่เกิดขึ้น ขณะที่เตรียมและฉีดพ่นสารเคมีร่วมถึงการเก็บอุปกรณ์ หลังใช้สารเคมี สามารถสืบค้นหาข้อมูลเกี่ยวกับการป้องกันสารเคมีกำจัดศัตรูพืชผ่านช่องทางออนไลน์หรือสอบถาม ผู้รู้ ก่อนตัดสินใจเลือกซื้อและใช้สารเคมีกำจัดศัตรูพืชที่ถูกต้องและเหมาะสม ผลการศึกษาไม่ สอดคล้องกับการศึกษาเรื่องความรู้ด้านสุขภาพของเกษตรกรผู้ปลูกสับปะรด เขตสุขภาพที่ 8 เป็น การวิจัยเชิงพรรณนาภาคตัดขวาง กลุ่มตัวอย่าง จำนวน 535 คนโดยการสุ่มเป็นระบบ เครื่องมือการ วิจัยเป็นแบบสอบถามมีโครงสร้าง พบว่า ความรู้ด้านสุขภาพ ได้แก่ ความรู้ความเข้าใจเกี่ยวกับ ปัจจัยการทำงานด้านกายภาพ ด้านจิตวิทยา ด้านสิ่งแวดล้อม ส่วนมากอยู่ในระดับต่ำ ร้อยละ 65.42 54.39 และ 54.39 ตามลำดับ ด้านการเข้าถึงบริการและบริการสุขภาพ ด้านทักษะการตัดสินใจ และ ทักษะการจัดการตนเอง ส่วนมากอยู่ในระดับปานกลาง ร้อยละ 48.60 45.98 และ 44.68 และด้าน ทักษะการสื่อสารส่วนมากอยู่ในระดับต่ำ ร้อยละ 40.75⁶ สอดคล้องกับปัจจัยที่มีความสัมพันธ์กับ พฤติกรรมการป้องกันตนเองจากสารเคมีกำจัดศัตรูพืชของเกษตรกร มีวัตถุประสงค์เพื่อศึกษา พฤติกรรมการป้องกันตนเองจากสารเคมีกำจัดศัตรูพืชและความสัมพันธ์กับพฤติกรรมการป้องกัน ตนเองจากสารเคมีกำจัดศัตรูพืชของเกษตรกร การรวบรวมข้อมูลจากเกษตรกรที่ใช้สารเคมีกำจัด ศัตรูพืช จำนวน 185 คน การวิเคราะห์ข้อมูลโดยใช้ จำนวน ร้อยละ ค่าต่ำสุด ค่าสูงสุด ค่าเฉลี่ย ส่วน เบี่ยงเบนมาตรฐาน ค่าสัมประสิทธิ์สหสัมพันธ์เพียร์สันและสถิติ Eta พบว่า 1) เกษตรกรส่วนใหญ่มี พฤติกรรมการป้องกันตนเองจากอันตรายจากการใช้สารเคมีกำจัดศัตรูพืชในระดับสูง ร้อยละ 48.60 และปัจจัยที่มีความสัมพันธ์กับพฤติกรรมการป้องกันสารเคมีกำจัดศัตรูพืชของเกษตรกรอย่างมี นัยสำคัญทางสถิติ ($p < 0.05$) ได้แก่ ความรู้การรับรู้โอกาสเสี่ยง ทักษะในการใช้อุปกรณ์ป้องกัน ตนเอง การใช้สารเคมีในกลุ่มสารกันรา และการใช้สารเคมีในกลุ่มเกษตรกรที่ปลูกมันสำปะหลัง¹³ สอดคล้องกับการศึกษาเรื่องพฤติกรรมการใช้สารเคมีป้องกันกำจัดศัตรูพืชของเกษตรกรผู้ปลูกข้าว ตำบลท่าขอนยาง อำเภอกันทรวิชัย จังหวัดมหาสารคาม วัตถุประสงค์เพื่อพฤติกรรมการใช้สารเคมี ป้องกันกำจัดศัตรูพืชของเกษตรกรผู้ปลูกข้าว โดยการเก็บรวบรวมข้อมูลจากกลุ่มตัวอย่างเกษตรกรปลูก ข้าว จำนวน 140 ราย โดยการเลือกแบบเจาะจง เครื่องมือที่ใช้ในการเก็บรวบรวมข้อมูลคือแบบ

สัมภาษณ์ การวิเคราะห์ข้อมูลโดยใช้สถิติ t-test และ F-test พบว่า เกษตรกรปฏิบัติตามคำแนะนำในการใช้สารเคมีกำจัดศัตรูพืชทุกครั้งที่มีโอกาสปฏิบัติ 25 ประเด็น จากทั้งหมด 27 ประเด็น ส่วนอีก 2 ประเด็นเกษตรกรปฏิบัติตามคำแนะนำเป็นบางครั้ง คือ การติดป้ายแจ้งให้บุคคลอื่นทราบว่าเป็นพื้นที่ที่พึงทำการฉีดพ่นสารเคมี และการทำลายภาชนะบรรจุสารเคมีโดยการกลบฝัง เมื่อเปรียบเทียบพฤติกรรมการใช้สารเคมีกำจัดศัตรูพืชของเกษตรกรจำแนกตามเพศและอายุของเกษตรกร พบว่ามีความแตกต่างอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติของพฤติกรรมก่อนการใช้สาร 1 ประเด็น พฤติกรรมระหว่างการ ใช้สาร 7 ประเด็น และพฤติกรรมหลังการใช้สาร 4 ประเด็น¹⁴ สอดคล้องกับการศึกษาเรื่องปัจจัยที่มีความสัมพันธ์ต่อพฤติกรรมความปลอดภัยในการใช้สารเคมีกำจัดศัตรูพืชของเกษตรกร ชุมชนแห่งหนึ่ง จังหวัดนครศรีธรรมราช มีวัตถุประสงค์เพื่อศึกษาปัจจัยที่มีความสัมพันธ์ต่อพฤติกรรมความปลอดภัยในการใช้สารเคมีในกลุ่มเกษตรกร จำนวน 187 คน โดยการสุ่มอย่างง่าย การวิเคราะห์ข้อมูลโดยใช้สถิติเชิงพรรณนาและสถิติไคสแควร์ พบว่า ปัจจัยที่มีความสัมพันธ์ต่อพฤติกรรมความปลอดภัยในการใช้สารเคมี คือ ระดับการศึกษา ระยะเวลาในการประกอบอาชีพ ระยะเวลาในการใช้สารเคมี ความรู้ และทัศนคติ ของเกษตรกรในการใช้สารเคมี อย่างมีนัยสำคัญทางสถิติ ($p < 0.05$)¹⁵

ข้อเสนอแนะ

ผลการวิจัยพบว่าความรู้ความเข้าใจมีความสัมพันธ์ทางลบ ดังนั้นบุคลากรที่เกี่ยวข้องควรดำเนินการพัฒนาความรู้ความเข้าใจที่ถูกต้องและเหมาะสมเพื่อนำไปสู่พฤติกรรมป้องกันสารเคมีกำจัดศัตรูพืชในเกษตรกร ต่อไป

บรรณานุกรม

1. จันทร์ฉาย ทองเพ็ญ กชพงศ์ สารการ และสุภาพร ใจการุณ. (2561). รูปแบบการดูแลสุขภาพเกษตรกรที่ใช้สารเคมีกำจัดศัตรูพืชในภาคตะวันออกเฉียงเหนือตอนล่าง. วารสารการพยาบาล; 45(2), 69-81.
2. สำนักงานกองทุนสนับสนุนการสร้างเสริมสุขภาพ. (2552). ไทยนำเข้าสู่สารพิษเกษตรอันดับ 5 ของโลก. [ออนไลน์]. สืบค้นจาก <http://www.thaihealth.or.th/Content/22316>. [2015, 25 ตุลาคม].
3. กองโรคจากการประกอบอาชีพและสิ่งแวดล้อม กรมควบคุมโรค กระทรวงสาธารณสุข. (2563). รายงานสถานการณ์การดำเนินงานเฝ้าระวัง ป้องกัน ควบคุมโรคและภัยสุขภาพสำหรับแรงงานนอกระบบ ประจำปี 2563. กรมควบคุมโรค กระทรวงสาธารณสุข.
4. กองโรคจากการประกอบอาชีพและสิ่งแวดล้อม กรมควบคุมโรค กระทรวงสาธารณสุข. (2561). รายงานสถานการณ์การดำเนินงานเฝ้าระวัง ป้องกัน ควบคุมโรคและภัยสุขภาพสำหรับแรงงานนอกระบบ ประจำปี 2561. กรมควบคุมโรค กระทรวงสาธารณสุข.
5. คณะกรรมการพัฒนาเกษตรอินทรีย์แห่งชาติ. (2560). ยุทธศาสตร์การพัฒนาเกษตรอินทรีย์แห่งชาติ พ.ศ. 2560-2564. สำนักงานเศรษฐกิจการเกษตร.
6. กฤษกันทร สุวรรณพันธุ์ และ เสาวลักษณ์ ศรีตาเกษ. (2562). ความรอบรู้ด้านสุขภาพของเกษตรกรผู้ปลูกสับปะรดในเขตสุขภาพที่ 8. วารสารวิจัยและพัฒนาระบบสุขภาพ, 12(1), 150-157.

7. สำนักงานป้องกันและควบคุมโรคที่ 9 นครราชสีมา. (2560). รายงานสถานการณ์การดำเนินการเฝ้าระวัง ป้องกัน ควบคุมโรคและภัยสุขภาพจากการประกอบอาชีพสำหรับแรงงานนอกระบบ. นครราชสีมา.
8. โรงพยาบาลหนองบุญมาก. (2564). ศูนย์ข้อมูลโรงพยาบาลหนองบุญมาก. โรงพยาบาลหนองบุญมาก จังหวัดนครราชสีมา.
9. Nutbeam D. Health literacy as a public health goal: a challenge for contemporary health education and communication strategies into the 21st century. Health promotion international 2000, 15(3), 259 – 267.
10. Cohen, J. Statistical power analysis for the behavioral science. New York: Academic Press; 1969.
11. ธนกร ปัญญาไสโสภณ. (2564). ระเบียบวิธีวิจัยสำหรับการจัดการสร้างเสริมสุขภาพ. หจก. นครราชสีมา: เลิศศิลป์ สาส์ณ โฮลดิ้ง.
12. ชูศรี วงศ์รัตน์. (2560). เทคนิคการสร้างเครื่องมือวิจัย :แนวทางการนำไปใช้อย่างมืออาชีพ. กรุงเทพมหานคร: อมรการพิมพ์.
13. กนกวรรณ พันธมาศ และ วชิรี ศรีทอง. (2560). ปัจจัยที่มีความสัมพันธ์กับพฤติกรรมการป้องกันตนเองจากสารเคมีกำจัดศัตรูพืชของเกษตรกร ตำบลบ่อโพธิ์ อำเภอนครไทย จังหวัดพิษณุโลก. การประชุมวิชาการระดับชาติ ครั้งที่ 4 วันที่ 10 มีนาคม 2560 มหาวิทยาลัยราชภัฏเพชรบูรณ์ หน้า 712-720.
14. ฤชอร วรรณะ วชิรพล เชื้อวังคำ และ พรรณทิวา กว่างเงิน. (2561). พฤติกรรมการใช้สารเคมีป้องกันกำจัดศัตรูพืชของเกษตรกรผู้ปลูกข้าว ตำบลท่าขอนยาง อำเภอกันทรวิชัย จังหวัดมหาสารคาม. วารสารวิทยาศาสตร์เกษตร, 49(2 พิเศษ), 301-304.
15. มัตติกา ยงประเดิม มุจลินท์ อินทรเหมือน ศิริพร ต่านคชาธาร และ จิตตาภรณ์ มงคลแก่นทราย. (2562). ปัจจัยที่มีความสัมพันธ์ต่อพฤติกรรมความปลอดภัยในการใช้สารเคมีกำจัดศัตรูพืชของเกษตรกร ชุมชนแห่งหนึ่ง จังหวัดนครศรีธรรมราช. วารสารวิชาการสาธารณสุข, 28(6), 966-973.